

Het is vijf voor twaalf

Toepassing protocol ERWD

In opdracht van het ministerie van OCW is in 2019 een evaluatie uitgevoerd naar de invoering en werking van het protocol Ernstige RekenWiskunde-problemen en Dyscalculie (ERWD) (Van Groenestijn, Borghouts, & Janssen, 2011). Centrale vragen waren: hoe ervaren onderwijsprofessionals hun handelingsbekwaamheid, wat zijn hun ondersteuningsbehoeften en welke belemmeringen ervaren zij?

TEKST JARISE KASKENS

Het protocol ERWD voor het primair onderwijs is in 2011 naar alle scholen gestuurd. In 2016 is een evaluatie uitgevoerd naar de invoering van het protocol ERWD. Hieruit kwam naar voren dat het protocol weliswaar bekend is bij leerkrachten, maar dat de behoefte aan concrete ondersteuning groot is bij het maken van de vertaalslag naar de onderwijspraktijk. In 2019 is een vervolgonderzoek uitgevoerd waarvan de resultaten in dit artikel worden beschreven. In dit vervolgonderzoek is onderzocht hoe professionals hun handelingsbekwaamheid ervaren, wat hun ondersteuningsbehoefte is en of zij in vergelijking met 2016 veranderingen of een ontwikkeling hebben doorgemaakt. Verder was de onderzoeksopdracht inzicht te geven

in de werking (implementatie) van het protocol in de dagelijkse onderwijspraktijk: hoe is het gesteld met de ondersteuning van leerlingen met ERWD en welke belemmeringen staan die ondersteuning (nog) in de weg?

OPZET EN UITVOERING ONDERZOEK

Tien experts zijn geïnterviewd en er is een enquête gehouden onder professionals. Daaraan werkten 630 respondenten mee: de helft daarvan waren leerkrachten, rekencoördinatoren, remedial teachers en zorgcoördinatoren werkzaam in het primair onderwijs. De andere helft bestond uit respondenten uit het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. De vragen die zijn gesteld, hadden te maken met allerlei aspecten die een rol spelen bij passend rekenwiskunde-

FOTO'S: TOM VAN LIMPT

Als het protocol ERWD gebruikt wordt, gebeurt dit vooral voor de afstemming op de onderwijsbehoeften van leerlingen

onderwijs, zoals: hoe zit het met de kennis van leerkrachten over ERWD, hoe wordt signalering, diagnostisering en begeleiding gefaciliteerd, welke hulpmiddelen worden ingezet, is er sprake van schoolbeleid?

BEKENDHEID EN IMPLEMENTATIE ERWD-PROTOCOL

De ERWD-protocollen zijn in beginsel opgesteld om door middel van passend rekenwiskunde-onderwijs ernstige rekenwiskunde problemen te voorkomen of rekenproblemen bij leerlingen niet te laten verergeren. Naar de mening van de experts is dit doel niet bereikt.

Het beeld van de experts wordt bevestigd door uitkomsten uit de enquête onder leerkrachten en andere professionals in het onderwijs. Hoewel het protocol in 2011 op de deурmat van elke basisschool lag, is het anno 2019 niet bij alle betrokkenen bekend. Als het gebruikt wordt, gebeurt dit vooral voor de afstemming op de onderwijsbehoeften van leerlingen en voor suggesties die het protocol geeft voor de begeleiding van de leerling in de klas. Het handelingsmodel en het drieslag-model lijken de praktijk nog het meest bereikt te hebben. Anderen gebruiken met name het overzicht van fasen in signalering, diagnostiek en begeleiding of gebruiken het protocol als

naslagwerk op het moment dat ze te maken hebben met leerlingen met ERWD.

Ook bevestigen de uitkomsten van het onderzoek het beeld van experts dat het protocol niet praktisch toepasbaar is en onvoldoende mogelijkheden biedt om het in te zetten in de onderwijspraktijk. De helft van de scholen voert actief beleid op het gebied van ERWD.

HANDELINGSBEKWAAMHEID

Een grote meerderheid van de respondenten geeft aan kennis te hebben van passend rekenwiskunde-onderwijs. Leerkrachten zijn

Doorkijkje: nieuwe visie

Een school ontwikkelde een visie op rekenwiskunde-onderwijs, waarbij het waarom en waartoe van het reken-onderwijs centraal staan. Tot dan toe werd de rekenmethode strikt gevolgd. Vanuit de nieuwe visie werd bepaald: wat moeten de leerlingen leren bij rekenen, welke doelen zijn belangrijk en hoe moet het onderwijs er dan uit gaan zien? In dit team werd een kritisch onderzoekende houding ten aanzien van het rekenwiskunde-onderwijs gestimuleerd in relatie tot de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ook werd nagegaan wat teamleden nodig hebben om zich te ontwikkelen tot professionals die over de competenties beschikken om passend rekenwiskunde-onderwijs te geven.

JARISE KASKENS

is hoofddocent en onderzoeker aan Hogeschool Windesheim, promovendus aan de Radboud Universiteit en netwerklid van JSW

zelfverzekerd over het kunnen volgen van leerlingen in hun rekenontwikkeling en het observeren en signaleren van rekenproblemen. Ze zijn in staat om lessen aan te passen, bijvoorbeeld door het toepassen van verschillende instructiewijzen in de les. Ook achten zij zichzelf goed in staat om bij leerlingen een positieve houding en zelfvertrouwen bij het rekenen te stimuleren. Als het gaat om rekenwiskunde-onderwijs aan leerlingen met een 'normaal' verloopende rekenontwikkeling, vinden ze zichzelf voldoende bekwaam. Meer twijfels hebben zij over competenties bij de begeleiding van leerlingen met ERWD. Zij beseffen dat dit meer vakspecifieke kennis vraagt waarbij opleiding en/of bijscholing van belang zijn.

ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

Leerkrachten willen beter worden toegerust om leerlingen met ERWD daadwerkelijk te begeleiden en meer professionele ruimte om hier naar eigen inzicht mee aan de slag te gaan. Er is een duidelijke behoefte aan extra tijd voor begeleiding van leerlingen, meer vakbekwame ondersteuning, materialen, hulpmiddelen en geld. Ook scholing en

Het protocol ERWD is bekend bij leerkrachten, maar de behoefte aan concrete ondersteuning bij het maken van de vertaalslag naar de onderwijspraktijk is groot

Doorkijkje: rekencoördinator

Een schoolbestuur faciliteert op elke school een rekencoördinator. Deze vervult een rol in beleid gericht op goed rekenwiskunde-onderwijs, beleid op ERWD en maakt een praktische vertaalslag naar alle betrokkenen. Als er nog geen rekencoördinator op een school is, wordt de mogelijkheid geboden tot scholing van een gemotiveerd teamlid door het volgen van de opleiding post-hbo rekencoördinator of master rekenwiskunde/dyscalculie-expert.

Doorkijkje: leren analyseren

In een team is de rekencoördinator ondersteunend in het beter leren analyseren van toets- en observatiegegevens en van gegevens die beschikbaar zijn vanuit digitale programma's. Ook worden formatieve evaluatievormen ingezet bij het rekenwiskunde-onderwijs. Het versterken van deze vaardigheden draagt structureel bij aan de kwaliteit van het rekenwiskunde-onderwijs.

een rekencoördinator of -expert op school zijn belangrijke wensen. Als het gaat om leerlingen met dyscalculie leeft vooral de vraag naar meer externe ondersteuning voor een specifieke behandeling van leerlingen. Bovendien is er behoefte aan expertkennis en aan meer onderzoek naar effectieve aanpakken van ERWD.

BETEKENIS VOOR DE ONDERWIJSPRAKTIJK

Wat betekenen de onderzoeksgegevens voor de onderwijspraktijk? Het realiseren van passend rekenwiskunde-onderwijs vraagt duidelijk om aandacht. We geven enkele aanbevelingen, maar het is van belang daarbij op te merken dat deze niet zijn gebaseerd op de onderzoeksgegevens. Het zijn suggesties die wij op basis van ervaringen uit de praktijk zelf hebben gerelateerd aan de onderzoeksresultaten. Daaraan voegen we in dit artikel enkele doorkijkjes toe van voorbeelden, waarin het wel lukt om passend rekenwiskunde-onderwijs te realiseren.

AANBEVELING 1

Geef meer prioriteit aan rekenen.

Scholen kunnen bewust werken aan kennisopbouw en kennisdeling over hoe passend rekenwiskunde-onderwijs eruit moet zien en afgestemd kan worden op de onderwijs-

Doorkijkje: didactiek rekenen

behoeften van leerlingen. Er is sprake van tijdgebrek om passend rekenwiskunde-onderwijs te geven, terwijl er rekenproblemen mee voorkomen kunnen worden. Rekencoördinatoren of -experts en interne begeleiders zijn hiervoor het beste toegerust. Echter, niet elke school heeft daar de beschikking over. Bovendien vindt kennisdeling op teamniveau onvoldoende plaats. Een rekencoördinator of -expert op school kan van duurzame waarde zijn als zij een rol krijgen in teamleren en het gezamenlijk ontwikkelen van beter passend rekenwiskunde-onderwijs.

AANBEVELING 2

Professionele ruimte voor leerkrachten vergroten. Dit vraagt van de schoolleiding vertrouwen in de professionaliteit van leerkrachten en een faciliterende opstelling. Leerkrachten en andere betrokkenen moeten zich verder ontwikkelen als het gaat om het opbouwen van kennis over leerlijnen, didactiek, signaleren, observeren, diagnostisch onderwijzen en differentiëren. Dit alles vraagt tijd, aandacht en visie op leren en ontwikkelen.

AANBEVELING 3

De handelingsbekwaamheid verbeteren.

Zowel in de opleiding als in de onderwijspraktijk moeten leerkrachten beter worden toegerust met als doel een grotere vakspecifieke bekwaamheid van leerkrachten en meer kwaliteit van het rekenwiskunde-onderwijs voor alle leerlingen te realiseren. De eerder genoemde scholing en teamontwikkeling kunnen bijdragen aan het bevorderen van deze basiskwaliteit. Daarvoor zijn middelen nodig. Verder moet binnen de school duidelijk zijn welke mate van handelingsbekwaamheid nodig is om aan leerlingen met ERWD passend rekenwiskunde-onderwijs te geven.

AANBEVELING 4

Bezinning op beleid. Formuleer een duidelijke visie op goed en passend rekenwiskunde-onderwijs voor alle leerlingen, waarbij de dialoog over de kwaliteit van het rekenonderwijs centraal dient te staan. Heldere afspraken over taken, rollen en verantwoordelijkheden tussen alle actoren helpt om het beleid te kunnen vertalen naar praktische handvatten voor het rekenonderwijs in de klas.

Een school besteedt enkele keren per jaar in een team-overleg aandacht aan didactiek van het rekenen. Ook overlegt men met elkaar welke strategieën worden gebruikt en op welke wijze deze worden aangeboden. Met elkaar wordt nagegaan in hoeverre er sprake is van doorgaande lijnen. Zo gaat men bijvoorbeeld na of de leerkracht van groep 4 weet in hoeverre het optellen en aftrekken daadwerkelijk zijn geautomatiseerd, op welke wijze de breuken worden aangeboden en worden de leerkrachten van de bovenbouw ervan doordrongen dat de tafels van vermenigvuldiging nog steeds aandacht en oefening vereisen. Kennis en afspraken worden gedeeld in de elektronische leeromgeving van de school.

Doorkijkje: samenwerkingsverband

Binnen een samenwerkingsverband is gerealiseerd dat er voor alle scholen van het samenwerkingsverband een beroep kan worden gedaan op experts die kunnen worden ingezet voor onderzoek en begeleiding van leerlingen met ERWD. Aan ouders is glashelder gecommuniceerd wat de mogelijkheden zijn en de grenzen van de mogelijkheden ten aanzien van onderzoek en begeleiding op het gebied van ERWD.

AANBEVELING 5

Beleid gericht op diagnostiek en behandeling. Op het moment dat het vereiste handelingsniveau voor leerlingen met ernstige rekenwiskundeproblemen en dyscalculie binnen de schoolcontext niet voorhanden is, moeten daarvoor extern mogelijkheden worden gecreëerd. In dit kader wordt gepleit voor een financiële tegemoetkoming voor leerlingen met dyscalculie. Voor expertkennis over ERWD bestaat behoefte aan actuele en recente (wetenschappelijk) inzichten in deze problematiek. Een (her)inrichting van een landelijk expertisecentrum of platform rekenen voor onderwijsprofessionals zou hieraan kunnen bijdragen.

Protocol downloaden

Download het protocol ERWD via:
<https://erwd.nl/protocol/primair-onderwijs>

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 9
Mei
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen

50%
korting

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Debatteren
om te leren
Selectief mutisme: wat
als een kind niet praat?
Interview
Ronald Heidanus

Betrokken bij wereld- problemen

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692